

Arkæologisk undersøgelse af neolitisk bopladsområde
Bygherrerapport

LANGEBJERGVÆNGET 19

Anlæg A1 set fra sydvest

ROM j.nr. 2381
LANGEBJERGVÆNGET 19
Matr.nr. 57g, Store Hede
Roskilde sogn, Sømme herred, Københavns amt
Stednr. 020410-136

© ROSKILDE MUSEUM

Undersøgelsens data

Undersøgelsen blev gennemført mellem d. 29. maj og d. 15. juni 2007.

Udgravningen blev foretaget af stud.mag. Katrine Ipsen Kjær, stud.mag. Sofie E. Jensen og undertegnede stud.mag. Anine Madvig Struer (daglig leder), alle fra Københavns Universitet. Ansvarlig museumsinspektør var Ph.d., mag.art. Jens Molter Ulriksen.

GPS-opmåling og efterfølgende digitalisering m.m. blev foretaget af museumstekniker Cille Krause.

Muldafrømning blev foretaget d. 29. – 30. maj med en 21 t gravemaskine på bælder fra JL Entreprenørfirma Køge ApS, påmonteret en 2m bred skovl. Afrømningen foregik i delvist overskyet vejr, med regn natten imellem de to dage.

Vejret vekslede meget under udgravningen, fra overskyet og let regn enkelte dage til en del sol og høj varme med kraftig udtørring til følge.

Udgravningen blev betalt af Roskilde Kommune, der havde rekvireret opgaven. Originaldokumentation og fund befinder sig på Roskilde Museum under j.nr. ROM 2381.

Udgravningens baggrund

Forud for Roskilde Kommunes salg af de ubebyggede matrikler på Langebjergvænget 18 og 19, udbad kommunen sig en arkæologisk forundersøgelse af grundene fra Roskilde Museum.

Forundersøgelsen blev foretaget d.19. september 2006. Grunden på Langebjergvænget 19 var da 2/3 tilgroet med træer og tæt buskads, men i de to anlagte søgegrøfter fremkom der anlægsspor, der indeholdt skår af keramik fra ældre bondestenalder, samt en flis af en sleben flintøkse fra samme periode.

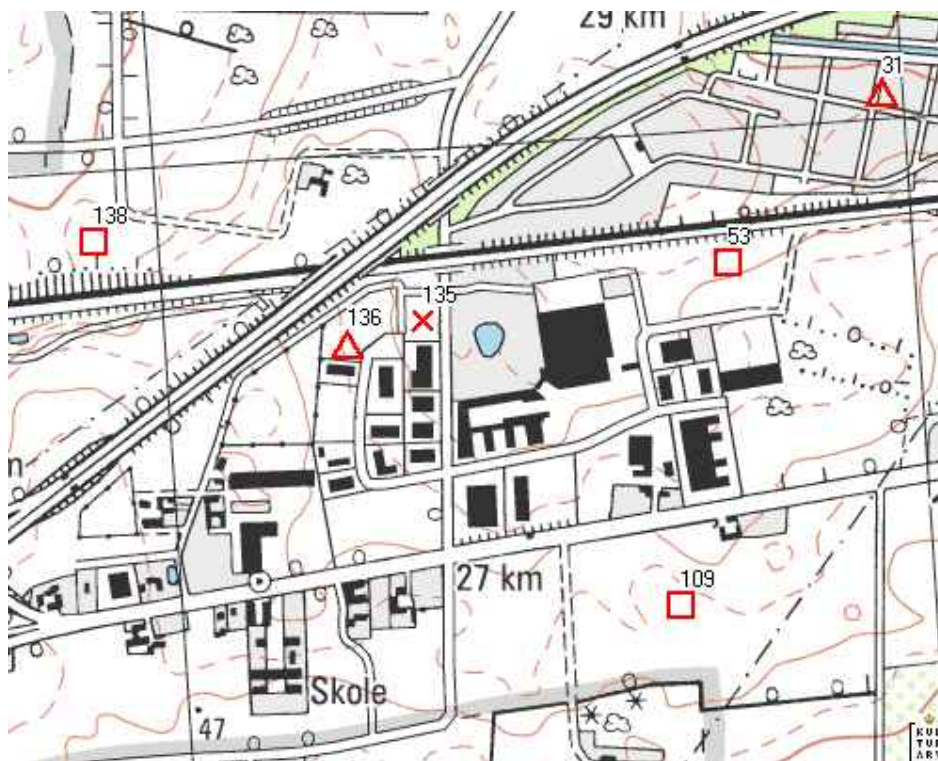

Fig. 1. Sb.136: Langebjergvænget 19. (Kort & Matrikelstyrelsen 4 cm kort)

Der er kun få nyere undersøgelser af yngre stenalders tragtbægerkultur (se tidstavlen) på egnen. Ca. ¾ km mod ØNØ, i kolonihaveforeningen "Hvilen", har Nationalmuseet tidligere udgravet en grube, der rummede skår af ca. 20-30 lerkar fra ca. 3200-3000 f.Kr. (sb. 020410-31). Omtrent 400m mod NV, på Trekroner Centervej på den anden side af jernbane og Holbækmotorvej, har Roskilde Museum for nylig udgravet tre gruber med keramik og flint fra ca. 3600-3200 f. Kr. (sb. 020410-138). I dette perspektiv bød Langebjergvænget 19 derfor på en velkommen mulighed for at belyse mere af aktiviteterne i området indenfor denne perioden af forhistorien.

Topografi

Grunden ligger i erhvervsområdet i Store Hede i det østlige Roskilde, lige op til Holbækmotorvejen. Et område, der er blevet udbygget indenfor de seneste 15-20 år. Terrænet har oprindeligt haft et fald mod Ø og mod Ø/NØ ligger et nu helt drænet vådområde, hvilket fremgår af ældre kort. Mens terrænfladen er blevet udjævnet fremgår denne skråning tydeligst af undergrunden, der har et fald på 1,66 m over feltets godt 40 m fra vest til øst.

Muldykkelsen varierede fra 0,3-0,8m. Den store forskel skyldes både moderne nedgravninger af kloak, dræn m.v., aflæsning af jord og almindelig udjævning af grunden. Undergrunden bestod af gulbrunt sandet iblandet en del sten; mest leret i den østlige del af feltet, mens den vestlige del var mere sandet. I den nordligste og vestligste del af feltet, hvor muldlaget var tyndest, var undergrunden meget forstyrret af rødderne fra den tidligere beplantning.

Fig. 2. Udgravningsfeltets placering i lokalområdet.

Udgravningsmetode

Udgravningsfeltet blev anlagt med udgangspunkt i fundene fra prøvegravningen. Anlæggene blev indridset og markeret med bambuspinde. Feltfladen blev tegnet i målestok 1:50 og profilsnit i 1:10. Fladen og udvalgte anlæg blev fotograferet med digitalt spejlreflekskamera i RAW- og JPEG-formater. Anlæggene blev nummereret A1-100, bortset fra moderne anlæg. Fundene blev nummereret med X-numre fortløbende indenfor hvert A-nr.. Udgravningens grænser og udvalgte målepunkter blev indmålt med GPS.

Udgravningens resultater

Der blev undersøgt knapt 0,1 ha. Her blev der registreret i alt 100 anlæg, hvoraf de 31 blev sløjft igen, da de viste sig at være moderne eller naturlige. De resterende anlægstyper fordeler sig således: 1 udsmidslag, 16 gruber, 51 stolpehuller og 1 grøft. Feltet var præget af moderne forstyrrelser i form af forskellige grøfter og nedgravninger, fra kloak, dræn m.v.. Endvidere var stak undergrunden i de vestlige og nordlige dele af feltet oversået med små rødder, rester fra den tidligere bevoksning.

Fig. 3. Plan over udgravningsfeltet med relevante anlæg markeret.

Fig. 4. Anlæg A1 set fra øst, den sydligste del udgravet i bund (foto: Roskilde Museum)

Udsmidslag

Det store fyldskifte A1 på ca. 140m², dominerer den sydøstlige del af feltet. Det er en naturlig aflejring fra et nu udtørret vådområde, og området har været anvendt til udsmid af husholdningsaffald.

Fundmaterialet var koncentreret i den sydligste del af fyldskiftet, der også var den dybeste. Det består mest af ukarakteristiske skår fra tykvægget, groftmagret keramik, men der er også et mindre antal ornamenterede randskår. Flere af skårene lå sammen i små koncentrationer, men disse kunne ikke identificeres som rester efter enkelte kar. Udover keramikken fandtes mindre mængder flint, primært afslag, og knogler, der især stammer fra større dyr. Et fragment af en flintøkse, sleben på både bred- og smalside blev fundet under prøvegravningen. Den nordligere, lavere, del af anlægget indeholdt kun meget få fund.

Der er intet i fundmaterialets sammensætning eller placering, der tyder på, at fundene skulle være rester efter offerned sættelser, sådan som man kender det andre steder fra i samme periode.

Fig. 5. Keramik fra anlæg A1: Randskår fra tragtbægre med dekoration af hhv. pindstik (tv.) og furestik (mf.) lige under randen. Th. randskår dekoreret med 2-snoet snor (foto: Roskilde Museum).

Dateringerne af fundene peger på, at vådområdet har været brugt gennem en del af tragtbægerkulturen i yngre stenalder. Noget af keramikken (fig.5. tv og mf.) kan henføres til den tidligste del af yngre stenalder omkring 3800-3500 f.Kr., bl.a. efter paralleller i keramikken fra Hus II på Stengade, Langeland. Øksefragmentet og andet af keramikken (fig.5. th.) daterer til en smule senere, ca. 3200-3100 f.Kr.

Stolpehuller

I vest-enden af feltet, på den højeste del af grunden, fandtes en koncentration af stolpehuller. Der kunne ikke identificeres nogen umiddelbare bygningskonstruktioner mellem dem, men må forventes at eventuelle anlæg kun er fragmentarisk bevaret. Ingen af anlæggene var særlig dybe og flere, ellers tydelige stolpehuller, måtte udgå, da de forsvandt ved anden afrensning, sandsynligvis fordi kun den allernederste bund var bevaret. Årsagen hertil skal nok søges i den ringe muldykkelse, ned til kun 30 cm, og nyere tids udjævning af grunden.

Dog er den/de dobbelte rækker tætstillede små stolper muligvis del af et hegnsforløb. Der er ingen fund fra denne del af feltet.

Et mindre antal "løse" stolpehuller var spredt på resten af pladsen.

I ét stolpehul (A5) var der under prøvegravningen fundet resterne af en karside af uornamenteret tragtbæger og en flad stenflise, som muligvis kan være brugt som låg. Anlægget er sandsynligvis del af et hus (se nedenfor).

Stolpehullerne A30 og A98 ligger begge i kanten vådområdet og kunne måske have været del af praktiske foranstaltninger i forbindelse med vådområdet.

Mulige bygningskonstruktioner

Der er ingen sikre huse eller andre bygningskonstruktioner. Et muligt hus med én række tagbærende stolper består af anlæggene A21, A23 og A5. Hustypen, et såkaldt midtsulehus, er den anvendte gennem hele yngre stenalder. Huset er orienteret NNV-SSØ og har ingen bevarede spor efter vægkonstruktionen. Afstanden mellem stolperne er 2,75m mellem A21 og A23 og 8,4m (= 3 x 2,8m) mellem A23 og A5. Det sidste passer med, at to stolper er blevet fjernet af den moderne grøft. A5 indeholdt en karside af et uornamenteret tragt bæger. Det kan dateres til den tidligste del af yngre stenalder og dateres dermed huset til at være samtidig med brugen af udsmidslaget i anlæg A1.

Gruber

Kun to af gruberne på pladsen, indeholdt nogen fund (A12, A30) og det kun flint og dårligt bevaret keramik. Begge anlæg skal sandsynligvis dateres til tragt bægerkultur. Alle gruberne er relativt lave, og ingen af dem havde udpræget kulturfyld (trækul, rødbrændt ler etc.).

Sammenfatning og konklusion

På det udgravede område blev der fundet spor efter et neolitisk bosættelsesområde med et affalds-udsmidslag i et nu udtørret vådområde samt et plausibelt midtsulehus lidt nordvest herfor. Ud fra fundmaterialet kan brugstiden af dateres til tragt bægerkultur i yngre stenalder, med aktivitet både midt i første halvdel og mod slutningen af 4. årtusind f.Kr..

De undersøgte gruber på pladsen er stort set fundtomme, men hvis tolkningen af huset er korrekt og bebyggelsen sammenhørende med udsmidslaget, skal dette måske forklares ved, at affald generelt er havnet i vådområdet i stedet for.

Anlægssporene i den vestligste del af feltet kan ikke tilskrives nogen bestemt aktivitet eller periode, men det kan ikke afvises, at de kan være knyttet til pladsens øvrige fund.

Roskilde, d. 6. september 2007

Anine Madvig Struer
Stud.mag.

Jens Molter Ulriksen
Museumsinspektør, ph.d.

Litteraturforslag

Jensen, Jørgen 2001. *Danmarks Oldtid. Stenalder 13.000-2.000 f.Kr.*. Gyldendal: København. s. 239 - 454.

Skaarup, Jørgen 1975. *Stengade. Ein langeländischer Wohnplatz mit Hausresten aus der frühneolitischen Zeit*. Langelands Museum: Rudkøbing.

Tidstavle

År	Periode		
1500	Nyere tid	Nyere tid	
1050	Middelalder	Middelalder	
900	Vikingetid	Yngre jernalder	
775/800	Germansk jernalder		
530	Romersk jernalder	Ældre jernalder	
375	Førromersk jernalder		
160 Kr.f.			
500	Yngre bronzealder	Bronzealder	
1000	Ældre bronzealder		
1700	Senneolitikum		
2400	Stridsøksekultur/ Enkelgravskultur/		
2800	Mellemneolitikum B		
3200	Tragtbægerkultur/ Tidlig neolitikum	Yngre stenalder	
3900	Ertebøllekultur		
5400	Kongemosekultur		
6800	Maglelosekultur		
9000	Ahrensburgkultur		
10.000	Brommekultur		
11.500	Federmesserkultur		
12.000	Hamburgkultur		
			Ældre stenalder

